

שיחת מורנו המשגיח שליט"א

(מהדורה קצרה)

'עם שרידי חרב' – 'עם מדושני עונג'

ישיבה

ברוך ה' היום הוסרו המחיצות, והותרנו לשוב ולהיות יחד זה עם זה, ואף אני אישית זכיתי לעמוד כאן ולומר היום 'לברך את עמו ישראל באהבה', ונדבר בענין הזה לכבוד בית המדרש ובני הישיבה בסייעתא דשמיא.

א.

'אכן נודע הדבר'.

בפרשיות יציאת מצרים מובא מיד התנגדותם של דתן ואבירם כנגד משה, דהיה את המעשה שהרג את המצרי ולמחרת ראה אותם מכים זה את זה והוכיחם, וטענו עליו מי שמך לאיש והלשינו עליו והוצרך לברוח, ובסוף הפרשה משה מגיע לפרעה והוכבד השעבוד, וכתוב שם דדתן ואבירם 'ניצבים לקראתם' לקראת משה ואהרן, ואומר רש"י שכל ניצבים הרי הם דתן ואבירם. ולכאורה אין זה ענין בעצם המהלך של היציאה, אלא שרשעי הדור נלחמו במשה שהתנגדו לקדושה, אבל לכאורה לא ניתן לומר כך, שזה נראה כחלק מסוגית יציאת מצרים שזה הדבר הראשון שעשה עם כלל ישראל ענין בריחתו וחזרתו, ועצם הא דמובא בתוך ענין הפרשיות נראה דהוי חלק ממהלך היציאה. וניתן לומר שזה עצמו הלימוד שמשה רבנו וכן כל מנהיג שידע שקיימת התמודדות עם רשעי הדור, אך נראה שזה ענין יותר מרכזי בעצם הסוגיא.

ונראה כן מהא דמשה רבנו אמר 'אכן נודע הדבר', ואומר רש"י שהיה תמה למה בני"י משועבדים יותר משאר האומות, וכשראה שיש דלטורין הבין. רואים שעצם המלשינות הרי היא עצם השעבוד, וממילא מלחמתם של דתן ואבירם היא מלחמה ביציאה, וצריך להבין איך זה שייך לזה.

ב.

פנים וחוץ.

עצם הדבר צריך ביאור למה זה גורם השעבוד, ועיין מהר"ל ועיקר דבריו שכלל ישראל זה ענין ה'פנים' ששייכים לתכלית הבריאה שזה מהלך הניסים, ומלשין הוא מוריד את הכלל ישראל ממעלת הפנים ומשייכו לעולם החיצון, שמבקש שיהיה תפיסה ל'פנים' ב'חוץ', שהרי הפנים מופקע בעצם מהחיצוניות והמלשינות משייכת ביניהם.¹

ג.

'הם הלשינו עליו'.

וצ"ב ענין ש'הם הלשינו עליו' וכדפירש רש"י על ונודע הדבר, שהתחלת ענין משה זה התעסקותו עם המלשינות וצריך להבין מהו ענין ההלשנה, שהגם שיש טענה על משה ד'מי שמך לאיש' למה הם עשו את זה, דניתן לומר שזה למנוע מהעמיד שיעשה עצמו שר ושופט, או לנקום בו, אך אין נראה שזה רק היכא תימצא של נקמה, וממילא צ"ב מה עצם הענין שכשהרג את המצרי לא הלשינו עליו, וכשהוכיחם כן הלשינו עליו על הא דהרג את המצרי, ונראה שזה קשור לעצם הדבר של ההוכחה ש'להרגנו אתה' אומר, ולכן נצטרך להבין מה עומק הנקודה של ההלשנה.

¹ זה בעצם עומק מה שמפריע גילוי סוד החבר לחבר אחר שהוא שיתוף אותו בפנימיות שלו וכשחברו מגלה אזי הופך את זה לחיצוני.

כשהיית נידון לפני פרעה.

נאמר 'ויאמר ה' לאדם ומי שם פה לאדם' וכו', ומבאר רש"י שמי לימדך לדבר כשהיית נידון לפני פרעה על המצרי, ונראה מזה שהיה 'נידון' שהיה משא ומתן ביניהם. ומוטל עלינו להבין מה משה טען, ולמה לא קיבלו את דבריו שלכן הוצרך לברוח, ונראה בדרך הפשט דטען שכשראה מצרי מכה היה זה ירידה נוספת בשעבוד מצרים שאין זה מעשים שבכל יום, שהעברי היה בעלה של שלומית בת דברי וכשהרגיש המצרי שגילה הדבר שבא עליה הכה אותו, מה שלא היה קודם לכן שזה חרג מהחוקים שהמצרים העמידו לשלוט על כלל ישראל, וזה לכאורה טענתו של משה שהמצרי לא עשה כחוק. וצריך לבאר למה טענתו לא התקבלה, ונראה דמכיוון דהם הלשינו עליו שאמרו שזה לא כמו שמספר שזה לא מחוקי המצריים אלא כי הוא יהודי ולא נותן שמצרי יהרג את ישראל, שמשם הולך כאן בשם הגאולה שישראל לא במצב מוכה, וזה מה שאמרו 'הלהרגני אתה אומר' בשם המפורש – שלא הרגו בשם החוק אלא בשם המפורש, והיינו שמשה בא בכח הדיבור והאמת שאמת שיש כללים של מצריים, אך יש כללים שלנו. ורואים מזה שההלשנה זה לא רק על הגופא דעובדא, אלא על הפרשנות שיוצאת מכך, וצריך לבאר למה הם כ"כ מתנגדים למהלך שהיה כאן.

ובפשטות אף הם רצו להיגאל, ולכן ביום הראשון היו מרוצים מהריגת המצרי, וצריך לבאר מה השתנה בהסתכלותם ביום השני. ונראה שהם מסתכלים על הגאולה כקומה שניה, שהקומה הראשונה הינה היותם במצרים שזהו מקומם, והם לא רוצים לערער את היחסים עם מצרים שלא לסתור את מציאותם הראשונה כל עוד הם שם, וכמו שכתוב בסוף הפרשה שאמרו 'ירא ה' עליכם וישפוט' על שהבאישו שם ישראל בעיני פרעה ובעיני עבדיו שזה התפיסה שלהם שיש להם יחס טוב בעיני מצרים ולא רוצים שיבאישו את שמם בעיניהם, שהם כן אוהבים שיש ישוב מסוים בתוך מצרים שיש איזה אחיזה בתוך מצרים, והגאולה תהיה באיזה ענין שאולי פרעה יסכים אך לא בעל כורחו וכנגד הטבע, שהם טוענים שהם מסתכלים 'ריאלי' לטענתם שיש איזה תפיסה שם, ובאופן כזה לא כדאי לבטל מה שכן יש לנו שמה שיש יש ומזה להוציא גאולה לבנות קומה נוספת.

ידתן ואבירים שהותירו מן המן.

רש"י אומר על הא דכתיב 'שני עברים ניצים', אומר רש"י שאלו דתן ואבירים שהותירו מן המן, וצריך לבאר השייכות להכא ונראה שזה הביאור דהם תפסו שיש מן לעכשיו והותירו כדי שיהיה גם למחר וכדרך המתיישבים שדואגים לעתיד ולביסוס, וזה לא נכון שהרי נתן מן לעכשיו בכדי שיחיו אך לא בכדי לעשות מזה ישוב שיהיה מזה אוכל לתמיד שכל יום זה לעצמו, והם העמידו את זה כאוכל לישוב שיהיה מה לאכול למחר, וזה גופא מה שבנ"י הוזהרו שלא שהם מתישבים ועל כן הם מקבלים 'גם' מן כחלק מהישוב שלהם אלא שלא יותירו שה' מוריד מן רק כשזה ממש נצרך להם ואם כל יום יצטרכו אז כל יום ירד, אך לא במהלך של ישוב שצריך כל יום לדאוג לחיי המחר כחלק משוב קבוע. ועל זה הטענה כלפי דתן ואבירים שהם כן ראו את זה כישוב וכמציאות קיימת, ועל כן ביאר רש"י שכל ענינם אחד הוא. ולכן מובא בסוף הפרשה שדברי משה גרמו שיהיה יותר קשה והוכבד שיעבוד מצרים, ואכן זה מה שבא ה' להראות שהגאולה אינה קומה שניה שנבנית לאחר מצריים אלא שהגאולה מגיעה ממקום אחר במהלך של ניסים ולא המשך טבעי לשעבוד, ולכן יכול להיות שלפני היציאה יהיה יותר קשה, אך הם חלקו על התפיסה ועל כן הלשינו.

וצריך לבאר עומק ענין המלשין.

'מסור' לפי שגם הוא ימסר.

התוס' יו"ט מבאר ענין הארוס מדוע נקרא כך שמו, ומביא מהמהר"ל שמסור נקרא מסור לפי שגם הוא ימסר, וזה בעצם מהותו ולא רק ענין מידה כנגד מידה ולכן זה נקבע בשמו, ועי"ש כיצד לפי"ז מתבאר ענין הארוס. ובביאור הא דמונח בזה שמוסר שימסר בעתיד שנראה שענינו של מלשין הוא, כשהוא בא לגוי ואומר שיהודי עושה שלא כחוק אומר לגוי שהשנאת ישראל שלך מוצדקת כלפי ההוא, וכן בכל מלשינות בכל מי שיש לו שנאה, אומר המלשין השנאה שלך מוצדקת בענין ההוא, זה עומק ענין ההלשנה.

ונוסיף, שהמלשין תופס שתקוות היהודי היא שמהלכו יסתדר עם מהלכו של הגוי, ולכן אנו אומרים ולמלשינים אל תהי תקווה שהוא רואה שליחיהם אין מספיק תקווה לבד, שהוא לא סומך על ה' בלבד אלא חושב שטעונים ביסוס גם למטה בין האומות², וזה מה שעושה המלשין שאומר שאנחנו צריכים להיות מקובלים בעיני הסביבה הגויה או הרחוקה ממצוות ומתורה, וזה מה שאומרים ולמלשינים אל תהי תקווה על מה שאוחזו ששם נמצאת התקווה, ונטעים שזה הביאור במהר"ל שלכן אף הוא ימסר שאף שהוא מופתע למה באים גם עליו, והביאור שמונח אצלו שגם הוא ימסר שהשנאת ישראל שמנחיל חלה אף עליו.

וזה נראה שבסוגיא של יציאת מצרים אף זה צריך להתברר, שאין היציאה המשך לשעבוד ע"פ מהלך טבעי אלא זה לידה חדשה שיוצאים הכל בזכות שיקבלו את התורה שהיא למעלה מן הטבע שקודמת לבריאת העולם, וזה הכוונה במהר"ל שלעיל שזה המהלך הפנימי והמלשין מוציא את זה לעולם החיצוני יותר שיש ישוב ומציאות בכל שלב, והם מחללים את הסוד העמוק שבכל דבר וזה מה שמשנה הרג בשם המפורש שהולך במהלך של הסוד ולכן הוא לא רק הורג את המצרי שזה בעיה בשלטון המצרים עלינו, אלא זה ענין כלפינו שלא נוגע לעצם השעבוד שלא הפריע לו רק ההחמרה בשעבוד אלא התפיסה הפנימית במעלתם של כלל ישראל שהם בני חורין ובעלי רצון ובחירה ולכן מוחה גם כשישראל מכה ישראל, שכל זה מהלך של ניסים שזה החוסר כפיפה למהלך הטבע וכך ישראל לא כפופים כלל למיצרי הטבע אלא במעלת הבחירה שזה הסוד של האדם שמגלה את הסוד של העולם, ועל זה גופא הם נלחמו שיש חוקים וכללים, כך נראה בפשטות ביאור הענין.

ז.

יבאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ.

ובכלל אנו רואים את מהלך הגאולה והיציאה שזה דווקא מגיע מתוך העצמת הקושי, וזה יסוד גדול בכל המהלך של התורה וכלל ישראל ואף לכל יחיד ויחיד בפרטות, שדווקא מתוך הקשיים הם נגאלים שה'עם מדושני עונג' מגיע במסויים מתוך ה'עם שרידי חרב', וכך רואים ברמב"ן על הא דשבט לוי ממועטין באוכלסין, ומבאר הרמב"ן שמכיוון שהם לא היו בשעבוד, אז ברכת כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ לא חלה עליו שהרי לא עינו אותו כלל, וזה ביאור נפלא שבפשטות נראה שהם אמרו פן ירבה וענה להם ה' כן ירבה לסתור דבריהם, אך ברמב"ן מבואר שזה הדרך להגיע לידי ה'ירבה' וה'פרוץ' רק ע"י השעבוד, ולכן בני לוי לא נתרבו. וכדאי להוסיף מה ששמעתי מהראש ישיבה שלי לתמוה על מה שנשתנה גלות ויציאת מצרים מכל הגלויות שלא מצינו בהם המהלך של כן ירבה וכן יפרוץ, אף שבברית בין הבתרים ששם החלה גלות מצרים נרמזו כל ארבעת הגלויות, וגלות מצרים היא שורש הגלויות, ולכאורה לפי"ז אף בכל הגלויות אמור להיות כגלות מצרים, וביאר שזה משום שזה היה קודם מתן תורה אז שם היה ה'ירבה' בגופם, אך לאחר מתן תורה 'דישראל ואוריתא חד הוא' מתקיים ה'כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ' בתורה, ויתורה שלמדתי באף היא שעמדה ל' שבכל גלות מתעלים בתורה שיש קנינים בתורה מתוך הגלות,³ וזה הכלל שהצמיחה מגיעה דווקא מהגלות וכעין צמיחה של זרע, שצומח רק אחר שהזרע נרקב וזה כן ירבה וכן יפרוץ מתוך הקושי.

ח.

גלות כדרכה של סוגיא.

איתא בחז"ל על הא דכתיב 'זיעבידו מצרים את בני ישראל בפרך בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה' וכו' דפרך זה פירכא, עבודה קשה זה הקושיות, חומר זה הק"ו, ולבנים זה ליבון הסוגיא, ובכל עבודה בשדה אלו הבריות, וצריך לבאר מה הענין באמת לפסוק הזה, ונראה דזה ממש כמו סוגיא שמתוך הקושיות בסוגיא מאיר העומק והפנים של התורה, וזו מציאות כלל ישראל עצמו שדרך הגלות וביטול המציאות הטבעית שאין ישוב בתהליך, אלא הכל בבחינת גלות וזו דרכו של כלל ישראל ודרכו של כל יחיד ויחיד כידוע שהמתעלה זה המתגבר על הקשיים, וזה חבלי לידה וחבלי משיח שמחייב מאמץ להוציא מה שבפנים שבקושי יוצא מה שבפנים, שרק זה יכול להתגבר על החבלים שכל מה שרעוע לא עומד בזה.

² בעבר באר"ב בכל ארוע יהודי היו שרים התקווה והראש ישיבה שלי באחד מן הארועים ישב בראש וכשהתחילו לשיר יצא לחוץ ורצה אחריו אשה ושאלה 'האם אתה לא מאמין שיש תקווה לעם היהודי כלומר שהם תפסו שמי שלא מאמין בתקווה שלהם שיהיה לנו מדינה בלי זה אין לנו שום תקווה נוספת.

³ הרב"ה שלי בשיבה קטנה ר' יהודה קרביץ סיפר שמפורסם מהח"ח שדיבר עם הקב"ה ושמע שאמר רבונו של עולם תראה מה הבאנו לך ומה אתה הבאת לנו שאתה הבאת לנו גלות ויסורים ואנחנו הבאנו לך בבלי ירושלמי רמב"ם וכו' והביאור כנ"ל שזה תוכן ענין הגלות שאתה מביא לנו את מה שאנחנו בעצם מביאים שהגלות מביאה את הגדלות בתורה.

ט.

לחם עוני.

כידוע אומר הרמב"ן בפרשת ראה שלחם עוני יש לו ב' פירושים, שהוא גם לזכר העוני שהיה במצרים, וגם שנגאלו שיצאו בחפזן ולא הספיקו הבצק להאפות אלא רק הגיע ללחם עוני, וצריך להבין הקשר בין ב' הפירושים, ונראה שזה גופא ה'כאשר יענו אותו' שהגאולה בנויה על הלחם עוני שזה מה שמביא את הגאולה, וזה השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל שזה גופא מה שהשתא בגלות יביא את הלשנה הבאה בני חורין. ונוסיף בהא דלא זכו בני לוי למעלה של ה'כן ירבה', שלכאורה למה נחסר להם תהליך הבנייה הזאת, והביאור דמכיוון שהם לכתחילה לא בישבו, ומשום שהעילוי הזה הוא ביטול העולם והם מראש כבר היו שונים ולכן אין להם את התהליך של העינוי אך התוצאה יש להם שהם היו חלק ה' ולא עסקו בישבו של עולם מאז ומעולם וכמובא ברמב"ם, אך מכיוון שלא נצטערו לא הגיע להם ברכת הכן ירבה אף שבתוצאה הם שווים, שדרך הגדילה היא רק דרך העינוי וכנ"ל.

ונראה שזה ביאור דברי רש"י אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה, והכוונה על זה הדרך שהתפיסה שלכם שעל פי הטבע שמכיוון שחסר בישבו לא ירבה, וה' מעמיד שאף שיתמעט הישוב הם במהלך שונה ולכן כן ירבה, שכל המהלך של כלל ישראל זה מהלך שונה מסדר העולם הטבעי.

י.

כרפס' – פרך ס'.

הייתי בתור בחור בליל הסדר אצל הראש ישיבה שלי, והתעוררתי שם בשאלה שבכרפס מבואר שנרמז פרך ס' כלומר שישים רבוא בפרך, ושאלתי שלא נזכר שישים רבוא כלפי השעבוד, וביותר שבאמת היה יותר שהיה פי חמש. וענה שהכוונה היא בהיפוך לא שס' עבדו בפרך, אלא שעבודת הפרך של מספר מסוים הולידה את הכלל ישראל בס' רבוא, והראיה שזה כרפס ולא סרפך שהס' באה אחר הפרך ולא בהיפוך, ולאחר כך הבנתי יותר את היוצא מדבריו, שהרי כרפס זה כדי שישאל וקצת קשה דעוד לפני שהתחלנו בסיפור היציאה וכל השיעבוד התחלנו לרמז בשעבוד הפרך שזה צורה בשעבוד ולמה מזכירים לפני שסופר הענין בעצמו, אף שזה רק רמז קצת קשה שלקחו רק את הפרט הזה. ונבאר לפי מה ששאל פעם בחור מה זה 'קושיה טובה'⁴, שלכאורה הקושיה הזו היא ראייה שהמקשן למד טוב אך זה לא הופך את עצם הקושיה לקושיה טובה, ובאמת זהו לשון הרמב"ן בשורש הראשון שהרמב"ם שואל על הבה"ג 'ארבע תשובות יפות וטובות, מעוררות את הלבבות ומולידות מחשבות' וזה הביאור בקושיה טובה שהיא הנותנת הסתכלות שונה על הסוגיא, אם יש עיניים פקוחות ואוזניים קשובות.

ונזכיר כאן כהכרת טובה, שכשניכנסתי לישיבה אמר לי הראש ישיבה ר' משה מרדכי שהתפקיד שלי הוא לענות על שאלות, ושאלתי איך אדע וביאר שהשאלות מלמדות,⁵ ונאים הדברים למי שאמרן וכך אכן באמת שהשאלות הם מפתחות את התשובה, וזה מה שכלל ישראל נעמד מתוך הקושיות על המציאות והחיים, כמו שהמסילת ישרים אומר שכך אדם צריך להתבונן, ושכל בעל שכל לא יוכל להאמין שכאן זה התכלית, שמצריך מחשבה לקושיות וזה הבית מדרש ששם מעמידים את הקושיות. וזה ביאור ענין הכרפס שהירק הוא כדי שישאל וכך כל הסיפור של יציאת מצרים זה בדרך שאלה ותשובה, והירק שהוא בא בתחילה להעמיד הצורה של השאלה והתשובה נרמז בזה הפרך ס' שהפירכא והקושי הוא שמוליד את התוצאה את הס' שאין הרמז בענין קושי השעבוד במסויים שאת זה נספר במקומו אלא רק להראות בדרך רמז את הגישה לדברים.

יא.

רכות מעומד וקשות מיושב.

הגמ' במגילה שואלת שמצד אחד כתוב שמשא עמד ומאידיך כתוב שישב, ועונה קשות מיושב ורכות מעומד.⁶ והביאור שיש סוגיות קשות שזה הישוב של עולם שהישוב נובע מהקושי וכמו שביארנו, וזה כמו שביאר רש"י בב"ק על דברי הגמ' נתיישב בדבר אומר רש"י לעיין עליו שהישוב זה העיון שמתוכו נבנה הישוב טוב יותר, וזה מה שפה נקרא ישיבה שלומדים דברים הקשים ואילו הדברים הקלים זה ל'עומדים' מבחון, וכדאיתא במרובה באחד שהיה לו קושיה עשרים ושתים שנה וכשנהיה ראש ישיבה

⁴ החזו"א כתב לאחד 'ראיתי פניך בחלום על כן שלח אלי קושיה טובה' רואים שיש מושג כזה של קושיה ויש קושיה טובה.

⁵ ויש לי הכרת טובה על כל שאלה ושאלה שבאמת מעוררות את הלבבות ומולידות מחשבות.

⁶ הבעלי בתים מלגלים על הישיבות שלומדים נשים ניקין 'זכי רב אשי ורבינא כתבו מסכת אחת יותר למדנית מהשניה' ואכן כך רואים מהגמ' כאן שיש דברים יותר קשים ויותר קלים.

אמר תירדון, שהישיבה מישבת את הקושיות, ולנו יש ישוב אחר מהישוב העולם החיצוני, וכך נבנה הכלל ישראל בישיבה בשוב הקושיות שמשם הכל מתפתח ומתעלה.

יב.

מי שמך לאיש' – זהלא עודך נער'.

איתא דדתן ואבירס טענו למשה 'מי שמך לאיש' ופירש"י שהלא עודך נער, וצריך עיון בביאור טענתם של עודך נער, ונראה שדעתם כדעת הבעלי בתים שהזקנים הם המיושבים בתוך העם והם יודעים יותר בעניני ישוב העולם החיצוני ולכן נער הוי חסרון, אך לעומתם אצלנו קיים המושג של יניק וחכים שלא משנה כמות הזמן של ההתערבות בתוך העולם החיצוני, אלא כפי רמת ההשקפה וההבנה בתורה בעצמה⁷, ונער הוא מלשון ער ועירני שכוחו במותניו ולכן הטענה של משה כלפי דתן ואבירס הוא שכל מה שהוא עושה זה דווקא בגלל שהוא נער, שהוא בא בכח התורה.

וזה דבר חשוב מאוד לדעת ולהחדיר בתוכנו, שהתפיסה של הכלל ישראל שהכל אנחנו מקבלים מהגלות של ה'כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ', שהכל לידה חדשה שהגאולה זה לא לחזור למציאות שהיתה קודם הגלות אלא זה לידה חדשה שהכל שינוי, וזה ה'מה נשתנה' שאין זה המשך הרצף אלא שינוי בתהליך הטבע. וכדאי להזכיר, שר' יעקב קמינצקי היה אומר שקודם יצא זרח ולאחמ"כ השיב ידו ויצא פרץ וביאר שלפני שיבוא המשיח יהיה זריחה ויחשבו שזה מהלך כעין אתחלתא דגאולה, ואז יהיה כמשיב ידו ופרץ יבוא ממקום אחר ולא כמו שהתחילה הזריחה, וזה כדברנו שהגאולה היא שינוי מהתהליך הטבעי של מה שנראה בתחילה, וכל זה כדברנו שזה לידה חדשה.

יג.

הסגר והבידוד הם עצם התהליך.

כל האנשים שאין להם את הטעם בחיים, הם כל הזמן מחכים 'לחזור לשגרה', שבכל בעיה שיש מחכים שהיא תעבור ואז יחזרו לשגרה, אבל אנחנו לא כן אלא מחפשים את מה שאנחנו קיבלנו מהבעיה ומהקושיה שהיא מקדמת אותנו קדימה, שאין הענין במה שקורה בכדי לעבור את זה ולחזור להיכן שהיינו מקודם⁸, וצריכים לדעת את זה שבחורים חושבים שחבל על הסבל שסבלנו כל הזמן של הסגר, ובסוף נדבקנו אז מה הענין של כל הזמן של הסגר, ובפשטות הרי האדם כל פעם מוטל עליו לעשות את מה שנראה שכן צריך לעשות באותו הזמן, ואם השתנה בהמשך אין זה תביעה כלפיו. וודאי שבתחילה היה עלינו לשמור שזה ההשתדלות שהיתה אז מוטלת עלינו, אך עומק הענין הוא שהקורונה זה לא רק להידבק בה או לא שכל הבידודים והסגרים שנכפו עלינו הרי הם חלק בלתי נפרד אם לא העיקרי שהיה בקורונה. ומי שסבל יותר בידודים מהשני האמת היא שזה החלק שלו בנסיון שה' הביא בדמותה של הקורונה, שיש בניה ותהליך בעצם הבידודים עצמם, להגיע איתם למשהו גבוה יותר ולהוציא מתוך זה את הגדלות, אך אסור לחשוב שחבל על הזמן של הבידודים.

יד.

'מופתים' – שמפתים.

ונבוא לבאר במה שנלמד מחז"ל להבין על מה פרעה חשב ומה הגישה שלו למהלך של היציאה, שהרי התורה לא מתעסקת עם שוטים, ומוכרח שהיה לו איזה מהלך בזה ונחתור לדעת מהו.

בסוף כי תבוא כתוב 'המסות הגדולות אשר ראו עיניך האותות והמופתים', ומהו המופתים אומר המדרש רבה שהמכות מפתות אותם לשון פיתוי שהיה רווח שבין מכה למכה שלושים יום וחשבו שבזה נגמר וזה הפיתוי, וצריך להבין ביאור הענין שהרי אין המכה מפתה דהרווח מפתה וגם מה הפסוק בא לומר בזה שברור שהיה רווח, ונראה לבאר בזה שפרעה חשב שהמציאות של המכות זה כ"כ שונה מסדר העולם הרגיל וא"כ לא יכול להיות שזה ישאר. ולדוגמא ממה שקורה כיום עם הקורונה לא מתפללים

⁷ הדוד שלי ר' יעקב יפהן היה אומר שביום כיפור הכהן הגדול היה עומד להירדם והפרחי כהונה היו שומרים עליו עירני וכך גם הראשי ישיבות כביכול 'נרדמים' שכבר יודעים את הסוגיות ופרחי הבני תורה הם 'מעוררים' אותם.

⁸ כשהרב הוטנר היה בירדן היה שם גוי שדיבר איתו ואחר כך היה ביניהם התכתבות, וכתב לו הגוי שהוא מקווה שישכחו מכל מה שעברו וענה לו ר' יצחק הוטנר שהוא מקווה לא לשכוח אלא להמשיך את מה שלמד משם לחיי היום יום.

ולא מתעוררים לעיין במכוון שבצורה ולהגיע לתשובה חוץ מקצת בודדים,⁹ שכולנו כבר איננו 'חי מרגיש' שדנים כל הזמן בכך שמרו או לא שמרו ויש לעיין בביאור זה של ההרגל בטבע שזה יעבור ולא עסוקים במה שזה בא לומר וללמד אותנו.

טו.

לא רואים שלא רואים.

ונטעים במה שחסיד אחד אמר לי שכולם אומרים 'רואים' 'רואים' שכאילו מבינים מה שהולך, והוא אומר שרואים שלא רואים שמכאן מוכח באמת שכל אחד לא יודע על מה הוא מדבר ורואה, והראש ישיבה שלי אמר על זה שיותר נכון לומר לא רואים שלא רואים שחושבים שרואים, והעיקר הוא אחד שכולם מרגישים את הבעיה שקיימת אך בכולנו ישנה סוג של אדישות שלא התפללנו על החיסון, אלא בגישה של יהיה יהיה לא יהיה לא יהיה וכן בענין המוטציה לא הרעשנו שמים על זה, והתשובה על כל זה היא אחת, שדברים שאין להם מקום שהם כ"כ משונים מדרך העולם שאין לזה תפיסה, ההרגשה היא שכבר כמה זמן זה יכול להישאר אף שלא נראה כיצד זה יעבור, כולנו סומכים על זה שהשגרה תחזור וכמו שידוע שהגוף שלנו דוחה גוף זר כמו כן השגרה דוחה את השינויים הכ"כ לא שגרתיים האלו שהמוחזקות של הטבע תחזור. ונראה שזה גופא מה שפרעה חשב, שהמופת הוא כ"כ משונה ולכן ברגע שהיה קצת רווח אז חשב שהשגרה ניצחה והכל חזר לקדמותו וכל זה מעצם מה שהמופת משונה כ"כ מהשגרה.

באותה פרשה איתא 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת וכו' עד היום הזה' שעד ארבעים שנה אדם לא תופס תורת רבו ושם עפ"ד רש"י שם עיי"ש 'הסכת ושמע ישראל' וכמבואר בגמ' ברכות סג' ע"ב שהתורה לא נמצאת ממילא אלא זה חידוש שיוצא מתוך הקושיות שזה ההסכת לבוא ולהבין, וכן הלב לדעת לבוא לנסות ולהבין שמתוך הממית עצמו עליה שם מתגלה הגדלות וההבנה, וזה מובא כהמשך למה שמובא על המצריים, הפסוק שהבאנו לעיל המסות הגדולות אשר ראו עיניך האותות והמופתים שהם מתפתים ולוקחים הכל כלפי החזרה לשגרה, ואילו ישראל ההיתחסות שלהם למכות שהם לוקחים מוסר כדאיתא ברש"י, וכן הא דמבואר דשלוש שבועות התרה משה על המכות ואז הגיעה המכה לשבוע, וההתראות נועדו אף בשביל ישראל שיקחו מוסר שהם לוקחים את זה לחיים האישיים שלהם, ואילו פרעה מכחיש וטוען שאין זה קשור לשוב העולם הרגיל. ואלו הן עומק דברי הרמב"ן בפרשת בא, שהניסים הגלויים מלמדים על הניסים הנסתרים שכל הטבע מונהג ע"י ה', ומי שכופר בזה אין לו שייכות וחלק בתורת משה, שהרי זה דרכנו לקחת הכל לגבי הישוב שלנו ולא להפריד בין מה שקרה למציאות החיים שלנו.¹⁰ וזה כוחו של כלל ישראל כמו בסוגיא ממש, שמתוך הפרך מגיע הס' שהשאלה הרי היא המולידה את התירוצים.

טז.

'פרשה זו סתומה'.

איתא על תחילת פרשת ויחי שפרשה זו סתומה, שמכיוון שנפטר יעקב נסתמו עיניהם של ישראל מצרת השעבוד, ומה הביאור שפרשה זו סתומה שנראה זה כרמז כלפי מה שחיים בצער והביאור שפרשה זו סתומה שהסתימה מחייבת לפתוח את הסתימה והתפקיד שלנו זה לפתוח את אותה סתימה שנסתמה ואם הוא לא יכול לפתוח יש מושג של 'את פתח לו' אבל בעי פתיחה, ולפתוח זה רק מפני שהיתה סתימה, והראיה לזה זה מהביאור השני של רש"י שרצה יעקב לגלות את הקץ ונסתם ממנו שאין זה סתם רמז אלא שזו הגלות שכל הגלות זה הקושי והעיוורון מהקץ שאם יש קץ והכל גלוי ירד חלק ניכר מהקושי, אלא שזו דרכה של הגלות העיוורון מהקץ, ולכן התורה סתמה לומר שזה גופא צורת השעבוד שהכל מתחיל ממתי שלא מבינים שזה כשקורה משהו לא רגיל שזה שורש כל הגלות, וזה מה שמשה נתן עינו ולבו להיות מיצר בסבלותם וכלשון רש"י הייתי תמה שמה שואל על הא דמשועבדים, ומהיכא תיתי לרש"י שהיה תמה, אלא שזו צורת הגלות ומשה מצא תירוץ הא דאיתא מלשינים בישראל, והתפקיד הוא להתגבר על הסתימה והסמאון שהמלשינים מנסים להחדיר בקרבנו.

⁹ ברוך ה' אצלנו אלישע מזכה אותנו באמירת התהילים כראוי כל מעריב.

¹⁰ כשמדברים על הקרונה נזכיר את המעשה שהיה עם ר' אהרון לייב שביקשו שיפעל שיקבלו את הנכדה שלו שתקבל משרה ואמר יש עוד סבא למה באים אלי ואמרו לו שנפטר לפני עשרים שנה ואמר וכי בשביל זה נשארת בחיים בכדי לעשות פרוטקציות שצריך להיות עם חשבון ולראות להיכן לקחת את החיים.

ואין מניחים אותו

העמדת תפיסת אפסיות האדם היא שיטחיות ועיוות.

בפרשת לך לך בברית בין הבתרים נאמר 'וישב אותם אברהם' אומר רש"י מלמד שדוד בן ישי רוצה להגיע ואין מניחים אותו מן השמיים לכלות את הגויים עד שיבוא מלך המשיח, ומה הביאור בזה על מה שרוצה לבוא ועל מה שמונעים אותו מזה, והנה מדברים העמי הארצות והשטחיים על מה שהקורונה מלמדת אותנו על אפסיות האדם ודיבור זה הוא כלום ממש, שהענין הוא עבודת האדם ולא ההתעסקות באפסיותו. וכאן המקום להזכיר [בהתגברות על הקושי שבדיבור על זה], שעל דרך זה יש שאמרו שה' רק נותן, שהם תופסים בעצם שה' נותן מתנה וכשלוך אין זה משום שמוטל עלינו משהו עכשיו אלא שהלקיחה ענינה רק הפסקת הנתינה וזה לא נכון שה' נתן וה' לקח ומחייב בזה דה' לוקח את שלו ומחייב בזה את האדם, שאנו מדברים על מה שלוקח ואנחנו מתחייבים אליו מחמת הלקיחה, והרי זה כמעט כפירה ח"ו [ואין אדם נתפס בשעת צער] לומר שה' רק נותן וממילא לא להסתכל על הלקיחה כאל משהו שצריך לקחת ממנו עבודה, שהוא אף לוקח בשביל לחייב אותנו. וזה הביאור בהא דאין מניחים את משיח בין דוד לכלות את הגויים שאין הזמן לגואלם עכשיו שרק מתוך החושך והקושי, רק כך מגיעים לאור, ולכן לא ניתן להוציאם לפני שהושלם מה שאמורים להיות בחושך, וזה כעין הא דיעקב דלא יכל לגלות את הקץ. וכן הקורונה לא באה לומר את אפסיותנו אלא לעבוד מכאן והלאה במה שזה מחייב אותנו. הראש ישיבה שלי אמר שכתוב לבני ישראל שלא להיכנס לשטחו של עשיו עד שיעמדו רגליו של המשיח על הר הזיתים שעד אז לא הגיע הזמן, וביאר שכלל ישראל נמשלו לזית והמכוון הוא דהרי הזית השמן יוצא כשכותשים אותו וזה כעין כלל ישראל שגודלים מתוך היסורים, וזה מה שנאמר שיעמדו רגליו על הר הזיתים, דרך אז יש לנו ישוב בתוך נחלתו של עשיו, וזהו כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, וכן פירש רש"י בבראשית על תוהו ובוהו שאדם תוהה ומשתומם על הריקנות שבו, ומזה מגיע האור שבו.

יח.

'שובבי"ם' לשון נער ולשון מרד.

בפרשיות אלו יש נוטריקון במה שכתוב בנביא שובו בנים שובבי"ם, שזה מלשון נער ושטות וכן פירש רש"י ביומא בסוגיא דתשובה, וזה המתקרא שובב. ואילו שם בנביא המפרשים מפרשים מלשון מרד, וצ"ב בשייכות הלשון מרד לשובב ונער, ולכאורה הכוונה שכמו שיש להעמיד את הדברים מתוך קושיה ולהגיע מזה לדברים חדשים, כמו כן יש את ההיפך להעמיד את הדברים מתוך מציאות שלו בעצמו, שהיא המציאות שרואה את מה שקורה כחלק ממציאותו וכמהלך טבעי שבעוד האדם צעיר קשה לו לתפוס שהכל זה לא חלק מהמהלך הטבעי של העולם, ולוקח הכל כחלק מהשגרה. וזה המרידה בה' שזה לשנות מתפיסת המהלך האמיתי, וזהו שובו בנים שובבים שדווקא בפרשיות אלו שבהם רואים שדווקא בדרך הקושיה והקשיים בחיים משם להוציא את גדילתו ואישיותו של האדם, שישא עול מנעוריו שהקושיה מרוממות אותו. ויש לנו לדעת שהעצה בשעת הנסיון כאשר נדמה שאי אפשר להתגבר על עצמת המציאות הטיבעית להתעסק בקושיה בסוגיא שהמוח יהיה תפוס בהם.

יט.

נתעסק במלון תחילה.

הר"ן בנדרים אומר שע"י המילה אברהם היה יכול לשלוט על כל גופו, וזה בדמיון חיי שנתבע משה על הא דנתעסק במלון תחילה קודם שמל את בנו, והתביעה שנתעסק בישוב עצמו קודם המילה והכל בקשר למילה שהמצווה זה ה'הורגנו עליך כל היום'¹¹ שהמצווה במילה זה להרוג כביכול את עצמו שזה להוריד את ההסתכלות השיטחית והטיבעית, ולכך נתבע כשנתעסק במלון תחילה שזה התעסקות בגוף שזה הישוב הגשמי, והיה צריך לעסוק במילה שהיא הניתוק ממהלכו הגשמי של העולם. וכנ"ל שיש לנו לעסוק במילת הלב מתוך הדבקות בתורה.

¹¹ וכמבואר בגיטין נז' ע"ב וכמו כן שבכלל זה ענין הממית עצמו על התורה.

ב.

'ה' מיני זהב כנגד ה' מיני עינויים'.

ויש להוסיף כאן שאנחנו צריכים לחשוב מה אנחנו לומדים מכל הבידודים שנכפו עלינו, שיש לנו את הזכות עכשיו להעמיד את כל הבית מדרש על כל הגדלות והיופי של הישיבה, ונבאר בהא דאיתא בבעל הטורים בתרומת המשכן שיש ה' מיני זהב כנגד ה' עינויים (פרך, עבודה קשה, חומר, ולבנים, וכל עבודה בשדה) כלומר שהעינויים הופכים לקישוטים שלנו שמהם מגיע הזהב שזה בעצם הדברים הגדולים והחשובים שלנו.

כא.

פרשת משפטים הכרה במעלתם של ישראל

הדבר הראשון שמשם תובע זה 'למה תכה רעוך' וכן השובבי"ם נגמרים בפרשת משפטים שענינה התביעה כלפי השני שזה בא להעמיד ענין האדם לחברו וזה כל מהלך הפרשיות להעמיד דהאדם הוא בעל בחירה ורצון שהיצר אומר לאדם שאתה נשלט וזה מה שפרעה מנסה להעמיד, ואת זה משה מפקיע שישראל אינו 'בין הכות' שלא נגרר אלא בוחר, וכדביארנו שזה סוד האדם שזה בעצם סוד העולם וזה מה ששובבי"ם נגמר בבין אדם לחברו שזה להעמיד את מעלתם של ישראל שמתחסיס איש לרעהו במעלה יתירה, והכל משום הגדלות של ישראל ומעלתם שהם במהלך שונה ומרומם מההבנה השיטחית.

יש לנו מין הרגשה שסבלנו יותר בידודים מכולם או מכמעט כולם עכ"פ, אבל כנראה הבין אדם לחברו שלנו צריך להיות יותר מכולם שאנחנו אמונים על גדלות האדם להכיר בגדלות הזולת ששם נמדדת ההכרה האמיתית באדם שאין התיחסותנו אל חברנו כעבד, אלא כבר מעלה וזה מה שנתן משה עיניו ולבו לעיין בסבלותם, ששם נמדדת הגדלות האמיתית לעיין בצורכי הזולת בעין ובלב, ומכח העיון בבית מדרש והקשויות על השני, זה מלמד שצריך להוסיף לו ולכאורה מוטל עלינו לרומם אצלנו את הבן אדם לחברו, וזה מה שהבידודים וכל ההתאחדויות באו ללמדנו עצם חשיבות כל יחיד ויחיד כלפי עצמו וכלפי חברו. הרב יצחק הוטנר סיפר מהסבא שבחור הלך לבקר חולים ולקח ספר קריאה, והוכיחו הסבא האם לולב אתה גם נוטל עם ספר קריאה שהרי זה דבר שבקדושה, שאותו בחור היה חסר לו התפיסה של מעלת הישראל שהם חפצא דקדושא, ועלינו לחזק ההסתכלות על זה שהאדם אינו כמו שנראה שעיקרו הגוף, שהאדם הוא נשמה, הוא הדעת, הוא החירות, הוא הסוד הפנימי, והקשר צריך להיות פנים אל פנים כמו שעכשיו התאחדנו בסילוק המחיצות וזכינו להתקרב זה לזה יותר בבחינת פנים אל פנים באהבה, וזה הלימוד מיציאת מצרים. ושנוכח מתוך המצב והקושי לקבל את הקישוטים, וכמו שנתבאר מזכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, שמשם מגיע כל השפע אלינו.